

Кузьома В. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївського національного аграрного університету*

Павлюк С. І.

*асистент кафедри управління виробництвом
та інноваційною діяльністю підприємств
Миколаївського національного аграрного університету*

Волинська О. Л.

*магістрант
Миколаївського національного аграрного університету*

Kuz'oma V. V.

*Ph.D. Candidate in Economics, Associate Professor,
Department of Accounting and Taxation,
Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine*

Pavl'uk S. I.

*Assistant of the Department of Production
Organization and Innovative Activities
Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine*

Volyns'ka O. L.

*Master Student,
Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті досліджено значення ресурсного потенціалу для соціально-економічного розвитку сільських територій. Проаналізовано сучасний стан ресурсного потенціалу з економічним надбанням сільських територій Миколаївської області. Запропоновано основні пріоритетні напрями підвищення ефективності їх ресурсного потенціалу.

Ключові слова: потенціал, сільська територія, ресурсний потенціал, соціально-економічний розвиток.

Вступ та постановка проблеми. Сільська територія у сучасному розумінні є складною та багатофункціональною системою, здатною до самоорганізації, яка об'єднує природно-географічні та виробничо-господарські зони адміністративно-територіальних утворень у сільській місцевості. Вона характеризується сукупністю особливостей, зокрема площею земельних угідь, на яких вона розміщена; кількістю тих, хто проживає, і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами виробництва; розвитком соціальної та виробничої інфраструктури; формою зайнятості тих, хто проживає на ній [1, с. 97].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування ресурсного потенціалу сільських територій та його ефективного використання ґрунтовно досліджені в наукових працях О.М. Бородіної, А.Є. Величко, О.М. Вишневської, В.С. Дієсперова, О.Ю. Єрмакова, Ю.О. Лупенка, Р.Б. Магковського, М.К. Орлатого, І.В. Прокopi та інших вчених.

Метою роботи є аналіз сучасного стану та формування ресурсного потенціалу сільських територій Миколаївської області.

Результати дослідження. Поняття «потенціал» (від лат. "potential" – «сила»), згідно з економічним словником, – можливість, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані [2, с. 430]. У Тлумачному словнику української мови поняття «потенціал» розглядається як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якійсь галузі, ділянці, сфері; запас чогось або приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за

певних умов [3]. Тобто потенціал – це вираз сукупності доступних ресурсів, що можуть бути використані для забезпечення всіх матеріальних потреб (виробництва, особистих потреб населення), досягнення та здійснення певної мети, дії.

Під ресурсами, які формують потенціал, розуміються не тільки природні, але й будь-які засоби, що є наявними (доступними) та можуть бути залучені, використані чи перероблені у певному процесі для досягнення встановленої мети. Якщо говорити про сільські території, то такою метою є забезпечення підвищення соціально-економічних показників їх розвитку. Такими показниками можуть бути, наприклад, збільшення обсягів виробництва продукції та надання послуг, покращення стану інфраструктурного забезпечення, підвищення якості життя, доходів та зайнятості сільського населення, зростання соціальних стандартів, позитивні демографічні тенденції, активізація підприємницької, інвестиційної та інноваційної діяльності тощо.

Отже, потенціалом розвитку сільських територій є наявні та доступні ресурси (природні та трудові ресурси, технічні засоби та об'єкти, фінансові ресурси, технології, наукові розробки та інновації, інформація тощо), використання яких може привести до підвищення кількісних та покращення якісних показників, що стануть відображенням соціально-економічного зростання на цих територіях.

Як відомо, Україна володіє третиною світового запасу найпродуктивніших земель, тобто чорноземів, більше 60% яких зайнято сільськогосподарськими угіддями, що

створює сприятливі передумови для виробництва сільськогосподарської продукції.

Розглянемо розподіл земельних ресурсів у Миколаївській області, представлених у табл. 1. Як видно з наведених даних, загальна земельна площа в області складає 2 458,5 тис. га. Найбільшу її частку займають сільськогосподарські угіддя, які здебільшого перебувають у розпорядженні недержавних сільськогосподарських підприємств. Суттєвою частиною сільгоспугідь володіють громадяни. Відзначимо також, що дуже мала площа в регіоні відведена під сіножаті та пасовища. Це негативно впливає на розвиток тваринництва.

Протягом останніх років відбулися значні зміни в характері використання земельних ресурсів сільських територій Миколаївської області. Особливо це стосується посівних площ окремих сільськогосподарських культур (табл. 2).

Наведені в табл. 2 дані свідчать про те, що в останні роки спостерігається значне збільшення посівних площ зернових і зернобобових культур та соняшнику, по інших культурах площі зменшуються. Особливо суттєве скорочення посівних площ у 2016 році порівняно з 2000 роком відбулося по кормових культурах, що позначається на розвитку тваринництва (табл. 3).

Як бачимо, у динаміці по досліджених нами роках відсутня чітка тенденція у зміні поголів'я худоби та птиці, остання коливалась по роках. Так, у 2016 році порівняно з 2000 роком значно скоротилось поголів'я ВРХ, а саме на 43,7%, причому майже 46% від загальної кількості ВРХ припало на поголів'я корів. Станом на 1 січня 2017 року поголів'я свиней склало 99,9 тис. гол., що на 27,0% менше

за відповідний показник 2000 року. Незважаючи на негативні тенденції, які склалися в галузі тваринництва, позитивним моментом є збільшення поголів'я вівець, кіз, птиці у 2016 році порівняно з 2000 роком на 32,5% та 6,9% відповідно.

Наведені в табл. 4 дані щодо частки поголів'я худоби та птиці господарств населення у загальній кількості поголів'я по всіх категоріях господарств у Миколаївській області свідчать про те, що у 2016 році порівняно з 2000 роком індекс зростання склав від 1,2 (свині) до 1,5 (ВРХ). Також відзначимо, що частка поголів'я худоби, що вирощувалось у господарствах населення, від загального поголів'я всіх категорій господарств була більшою за 50,0%. Коливання цього показника по роках таке: по ВРХ – від 58,3% у 2000 році до 87,7% у 2015 році; вівцях та козах – 87,6% у 2016 році проти 61,6 % у 2000 році.

Ефективність економічного розвитку сільських територій значною мірою залежить від ресурсів, вкладених в «людський фактор», без якого неможливо забезпечити їх поступальний розвиток. Трудовий потенціал (працездатне населення), що є здатним до розвитку, перетворює людину на найважливіший ресурс виробництва, бо продуктивність праці, мотивація та інноваційний потенціал людини визначають успіх стратегії підвищення матеріального добробуту населення, що проживає у сільській місцевості.

Відповідно до наведених у табл. 5 даних кількість мешканців сільських територій Миколаївської області у 2016 році порівняно з 2002 роком скоротилась на 61 609 осіб (або у 1,2 рази) за рахунок зменшення числа

Таблиця 1

Розподіл загальної земельної площі та сільськогосподарських угідь Миколаївської області між основними користувачами, тис. га

Роки	Землі сільськогосподарських підприємств		Землі громадян	Землі користувачів інших категорій	Усього
	державних	недержавних			
<i>Загальна земельна площа</i>					
2010	68,7	1 006,3	746,4	637,1	2 458,5
2014	60,8	937,4	808,5	651,8	2 458,5
2015	58,6	950,0	801,2	648,7	2 458,5
2016	58,6	950,0	801,2	648,7	2 458,5
<i>Сільськогосподарські угіддя, всього</i>					
2010	64,0	993,4	728,9	222,5	2 008,8
2014	56,5	926	791,3	232,4	2 006,2
2015	54,5	938,7	784,0	228,8	2 006,0
2016	54,5	938,7	784,0	228,8	2 006,0
<i>Зокрема, рілля</i>					
2010	56,3	940,3	645,9	55,7	1 698,2
2014	49,8	878,7	712,4	58,3	1 699,2
2015	47,9	891,4	707,5	52,4	1 699,2
2016	47,9	891,4	707,5	52,4	1 699,2
<i>Сіножаті</i>					
2010	–	0,8	0,6	2,6	4,0
2014	–	0,8	0,2	2,9	3,9
2015	–	0,8	0,1	3,0	3,9
2016	–	0,8	0,1	3,0	3,9
<i>Пасовища</i>					
2010	6,7	39,9	65,6	155,1	267,3
2014	5,9	34,4	61,4	162,6	264,3
2015	5,8	34,4	58,6	165,3	264,1
2016	5,8	34,4	58,6	165,3	264,1

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 2

Динаміка посівних площ окремих сільськогосподарських культур в Миколаївській області, тис. га

Роки	Зернові та зернобобові культури	Цукрові буряки (фабричні)	Соняшник	Картопля	Овочі відкритого ґрунту	Кормові культури
2000	718,5	14,0	247,2	26,5	22,9	216,8
2005	866,6	7,9	359,7	25,5	19,1	91,2
2010	916,9	0,5	400,4	19,7	19,0	56,5
2011	958,1	0,4	385,1	19,2	19,6	58,8
2012	836,4	1,4	477,0	19,4	20,6	68,9
2013	970,0	2,8	420,3	19,2	19,7	59,9
2014	947,9	1,3	454,0	18,4	19,4	53,7
2015	952,1	1,5	461,8	18,9	19,5	54,5
2016	835,8	3,6	548,6	19,0	19,3	62,6

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 3

Динаміка поголів'я худоби та птиці в Миколаївській області, тис. гол.

Худоба та птиця	Роки						2016 рік у відсотках до 2000 року
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Велика рогата худоба	249,4	180,6	141,4	132,4	135,1	140,4	56,3
зокрема, корови	144,7	115,1	92,4	82,3	79,9	77,8	53,8
Свині	136,8	140,2	166,9	129,1	114,6	99,9	73,0
Вівці та кози	42,5	41,0	48,7	52,9	54,0	56,3	132,5
Птиця	2 531,7	3 200,0	4 198,1	3 133,5	2 908,9	2 708,9	106,9
Бджоли, тис. сімей	156,8	149,8	153,4	168,0	168,2	–	–

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 4

Частка господарств населення у поголів'ї худоби та птиці у Миколаївській області, %

Худоба та птиця	Роки						Індекс 2016 року до 2000 року
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Велика рогата худоба	58,3	79,2	84,5	85,5	86,8	87,7	1,5
зокрема, корови	69,5	88,1	90,6	90,4	90,7	91,4	1,3
Свині	54,5	51,3	58,8	60,2	58,6	63,4	1,2
Вівці та кози	61,6	77,3	72,3	84,9	87,8	87,6	1,4
Птиця	81,1	71,1	48,7	71,2	74,9	72,1	0,9
Бджоли, тис. сімей	94,3	97,0	98,6	99,2	99,2	–	–

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

людей до працездатного, працездатного та пенсійного віку. Протягом 2002–2016 років їх кількість скоротилась на 20 814 (у 1,3 рази), 35 438 (у 1,1 рази) та 5 357 осіб (у 1,1 рази) відповідно.

Позитивним є те, що у 2016 році порівняно з 2002 роком зросла кількість дітей віком до 1–4 років на 650 осіб (3,6%), людей працездатного віку (25–29 років) на 1 104 осіб (3,8%), пенсіонерів віком 50–59 років на 8 157 осіб (18,7%).

Крім того, протягом досліджуваного періоду значно зменшилась кількість дітей віком 1–19 років на 31 846 осіб (майже на 27,6%). Зміни кількості населення сільської місцевості значно відображає структура в розрізі вікових груп. Так, найбільшу питому вагу складає працездатне населення вікових груп 25–29 (8,1%) і 30–34 років (7,1%), а також населення пенсійного віку понад 65 та 70 років (майже 11,0%).

Причинами старіння сільського населення є насамперед скорочення кількості економічно активного населення, різке падіння добробуту, що відчутно позначається на плануванні розвитку сім'ї, зниженні народжуваності тощо. Державні програми щодо створення умов для зростання народжуваності, які мають місце сьогодні, приве-

дуть до збільшення числа економічно активних осіб та їх питомої ваги у загальній структурі населення лише через тривалий період часу.

Технічний потенціал сільських територій – це сукупність наявного технічного забезпечення їх розвитку та видів економічної діяльності. Оскільки сьогодні найсуттєвіша частка в обсягах виробництва продукції належить сільському господарству, його технічне забезпечення має значний вплив на ефективність розвитку сільських територій. Наявний технічний потенціал сільського господарства перебуває на досить низькому рівні розвитку (табл. 6).

Аналіз наявності основних видів техніки у динаміці (табл. 6) свідчить про те, що протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до їх зменшення. Зокрема, у 2016 році порівняно з 2000 роком скоротилась загальна кількість тракторів у 1,69 разів, кукурудзозбиральних комбайнів – у 5,49 разів, зернозбиральних – у 1,74 рази, кормозбиральних – у 1,94 рази, доільних установок та апаратів для доїння корів – у 4,49 разів. Позитивна тенденція до збільшення кількості техніки протягом 2000–2016 років відбулася тільки по картоплезбиральних комбайнах (збільшення склало 40%).

Таблиця 5

Розподіл постійного населення сільської місцевості Миколаївської області за віковими групами

Вікова група	Кількість сільського населення, осіб				Частка від усього населення, %			
	Роки				Роки			
	2002	2005	2010	2016	2002	2005	2010	2016
До 1 року	3 837	3 763	4 847	3 738	0,9	0,9	1,2	1,0
1–4	17 911	15 308	18 451	18 561	4,2	3,8	4,8	5,1
5–9	28 095	22 564	18 665	23 090	6,6	5,6	4,8	6,3
10–14	35 131	28 945	22 228	18 774	8,2	7,2	5,8	5,1
15–19	30 314	32 667	26 392	19 279	7,1	8,1	6,9	5,3
20–24	27 735	26 429	31 331	23 923	6,5	6,5	8,1	6,5
25–29	28 715	27 062	26 093	29 819	6,7	6,7	6,8	8,1
30–34	28 033	27 648	25 669	25 810	6,6	6,9	6,7	7,1
35–39	30 055	26 904	26 466	23 935	7,0	6,7	6,9	6,5
40–44	31 591	29 539	25 690	24 860	7,4	7,3	6,7	6,8
45–49	28 185	29 980	28 023	24 415	6,6	7,4	7,3	6,7
50–54	24 820	25 869	27 994	25 694	5,8	6,4	7,3	7,0
55–59	18 818	21 830	23 507	26 101	4,4	5,4	6,1	7,1
60–64	32 548	18 356	19 275	21 543	7,6	4,5	5,0	5,9
65–69	18 820	27 252	15 399	17 293	4,4	6,8	4,0	4,7
70 і старше	43 273	39 401	44 686	39 443	10,1	9,8	11,6	10,8
Із загальної кількості населення число людей до працездатного віку	84 977	77 269	69 327	64 163	19,9	19,1	18,0	17,5
Із загальної кількості населення число людей працездатного віку	280 817	229 419	223 323	245 379	65,6	56,9	58,1	67,0
Із загальної кількості населення число людей, які старші за працездатний вік	62 093	96 829	92 066	56 736	14,5	24,0	23,9	15,56

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 6

Наявність основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області, шт.

Види техніки	Роки					2016 рік у відсотках до 2010 року
	2000	2010	2014	2015	2016	
Трактори	11 741	6 470	6 538	6 573	6 945	59,1
Вантажні та вантажно-пасажирські автомобілі	–	3 667	3 640	3 652	3 770	
Комбайни:						
– зернозбиральні	2 516	1 345	1 258	1 292	1 449	57,6
– кукурудозбиральні	379	105	88	78	69	18,2
– кормозбиральні	319	244	178	174	164	51,4
– картоплюзбиральні	15	3	–	18	21	140,0
Доїльні установки та апарати	836	160	178	175	186	22,2

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Основними причинами скорочення кількості основних видів техніки у користуванні сільськогосподарських підприємств є те, що наявна техніка вже вичерпала свій потенціал та потребує системного підходу до оновлення.

З точки зору можливостей розвитку економічних видів діяльності сільські території Миколаївської області володіють значним виробничим (виробничо-господарським, діяльністю у сфері суспільного виробництва, що має цінову визначеність) та туристично-рекреаційним потенціалом (сприятливі умови для розвитку міжнародного та внутрішньодержавного туризму, рекреації та оздоровлення населення).

Фактично виробничий потенціал формується на основі природних, трудових, технічних складових і є фактично можливість та виразом їх реалізації. Сільські території характеризуються потенціалом виробництва як сільськогосподарської, так і несільськогосподарської про-

дукції. Нині основна діяльність сконцентрована в аграрній сфері, де створюється сільськогосподарська продукція. Важливим показником, що відображає ефективність використання наявного потенціалу, є рівень врожайності сільгоспкультур (табл. 7).

Наведені в табл. 7 дані свідчать про те, що по досліджуваних 2000–2016 роках немає чіткої тенденції щодо збільшення чи зменшення урожайності по культурах. Найбільші рівні врожайності по зернових, цукрових буряках, картоплі та овочах досягнуті у 2016 році, по соняшнику, плодах та ягодах, винограду – у 2013 році, а найнижчі рівні врожайності зафіксовані у 2000 році.

Порівнюючи 2016 та 2000 роки, відзначимо, що врожайність усіх культур у звітному році була більшою. Поступове зростання рівнів урожайності основних сільськогосподарських культур протягом останніх 15 років пов'язане насамперед з використанням якісних посівних

Таблиця 7

Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур у Миколаївській області, ц/га

Роки	Зернові культури	Цукрові буряки	Насіння соняшнику	Картопля	Овочі відкритого ґрунту	Плоди та ягоди	Виноград
2000	14,7	106,8	10,7	27,3	83,6	22,2	44,8
2005	20,8	193,4	12,0	83,6	141,3	52,8	70,5
2010	25,1	391,2	14,8	87,1	191,1	70,4	73,2
2011	28,4	516,1	16,6	111,6	246,7	88,0	111,8
2012	16,3	477,1	14,8	89,5	256,4	70,7	93,0
2013	29,4	517,7	21,5	109,9	240,7	96,1	114,7
2014	30,4	491,1	15,9	114,9	253,7	64,4	89,8
2015	30,5	572,4	19,7	103,8	248,6	71,9	87,5
2016	32,7	591,0	20,8	142,0	263,0	66,7	93,4

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 8

Обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції у господарствах усіх категорій Миколаївської області

Вид продукції	Роки						Індекс 2016 року до 2000 року
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Зернові, тис. т	921,3	1763,4	2200,7	2864,0	2896,4	2725,5	2,96
Цукрові буряки, тис. т	130,4	145,5	18,5	65,6	85,4	210,4	1,61
Насіння соняшнику, тис. т	250,5	426,8	586,1	727,8	938,7	1162,3	4,64
Картопля, тис. т	72,5	213,1	171,0	211,8	196,1	268,4	3,7
Овочі, тис. т	174,1	266,7	354,1	492,2	483,0	500,9	2,88
Плоди та ягоди, тис. т	23,7	37,1	37,7	32,3	35,6	31,1	1,31
Виноград, тис. т	30,2	37,4	38,9	51,8	50,8	56,4	1,87
М'ясо, тис. т	49,3	27,6	28,7	36,2	32,6	31,0	0,63
Молоко, тис. т	346,8	432,3	364,0	369,3	343,8	341,6	0,99
Яйця, млн. шт.	164,2	313,7	572,7	500,0	284,1	271,5	1,65
Вовна, т	99	64	102	124	123	124	1,25

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Таблиця 9

Частка виробництва господарств населення у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції у Миколаївській області, %

Вид продукції	Роки						Індекс 2016 року до 2000 року
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Зернові	11,1	28,6	36,0	37,2	34,6	30,7	2,76
Цукрові буряки	1,2	3,6	–	–	–	–	–
Насіння соняшнику	5,9	26,6	25,1	14,2	22,3	23,1	3,91
Картопля	99,4	98,6	98,2	98,4	98,3	98,7	0,99
Овочі	72,9	75,4	55,9	43,6	47,7	44,9	0,61
Плоди та ягоди	56,5	56,3	66,7	76,4	71,1	73,0	1,29
Виноград	11,9	7,2	6,7	5,7	7,3	5,0	0,42
М'ясо	70,8	83,0	79,4	85,1	86,8	87,7	1,24
Молоко	73,7	90,5	92,0	89,7	89,0	88,2	1,20
Яйця	68,6	53,3	23,7	28,2	49,7	51,7	0,75
Вовна	24,2	65,6	76,5	84,7	87,8	91,9	3,80

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

матеріалів, новітньої сільгосптехніки та елементів передових прогресивних агротехнологій.

В Миколаївській області спостерігається зростання обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції у господарствах усіх категорій (табл. 8).

Як видно з табл. 8, за останні роки основна увага сільськогосподарських виробників області приділялася збільшенню вирощування зернових, насіння соняшнику, овочів та картоплі. Значно зросло також виробництво плодів

та ягід, винограду, яєць і вовни. Але, незважаючи на позитивні тенденції у 2016 році порівняно з 2000 роком, відбулося суттєве скорочення виробництва м'яса та молока.

Нині господарства населення відіграють значну роль у розвитку виробничо-господарської діяльності на сільських територіях Миколаївської області (табл. 9).

Як бачимо, в динаміці більшість наведених показників мала тенденцію до збільшення. Винятками є лише овочі, виноград, картопля та виробництво яєць, по яких відбу-

лося скорочення, та виробництво цукрових буряків, які господарства населення взагалі перестали вирощувати з 2010 року.

Зміни в обсягах виробництва сільськогосподарської продукції (збільшення чи скорочення) завжди позначаються на їх обсягах виробництва в розрахунку на одну особу населення (табл. 10).

Наведені в табл. 10 дані свідчать про те, що у 2016 році порівняно з 2000 роком майже всі показники мали тенденцію до зростання, окрім виробництва м'яса на одну особу. Зменшення цього показника пов'язане зі скороченням обсягів виробництва вказаного виду продукції.

Природно-ресурсний та історично-культурний потенціал Миколаївської області є одним з перспективних чинників розвитку системи санаторно-курортного лікування, туризму й відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього,

так і на іноземного споживача. Завдяки вигідному фізико-географічному положенню Миколаївська область володіє значним рекреаційно-ресурсним та туристським потенціалом (рис. 1).

Основними природними рекреаційними ресурсами області є морські піщані пляжі довжиною більше 70 км, водосховища, джерела мінеральної води (із затвердженними запасами до 1 тис. куб. м), запаси лікувальних грязей (Тилігульський та Бейкушський лимани з геологічними запасами понад 2 млн. куб. м).

Нині в Миколаївській області налічується 74 об'єкти сільського (зеленого) туризму, які головним чином зосереджені у Березанському, Очаківському, Арбузинському, Веселинівському та Новоодеському районах області. Найбільшими з них є страусина ферма «Саванна» (с. Ставки Веселинівського району), страусина ферма «Кременів-

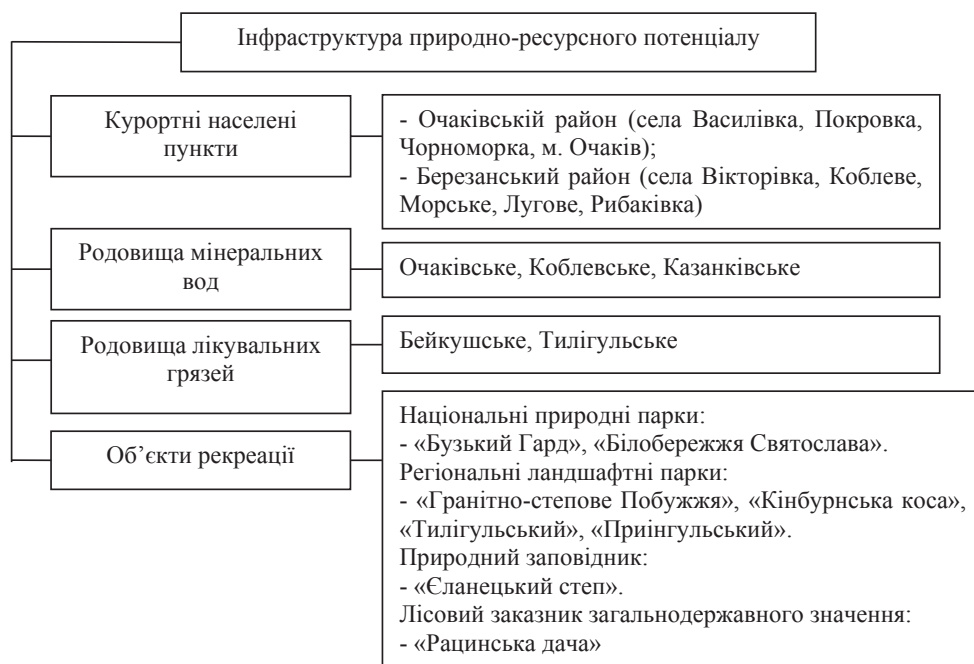

Рис. 1. Рекреаційно-ресурсний та туристський потенціал Миколаївської області

Джерело: авторська розробка

Таблиця 10

Виробництво продукції сільського господарства в Миколаївській області на одну особу

Показники	Роки						Індекс 2016 року до 2000 року
	2000	2005	2010	2014	2015	2016	
Продукція сільського господарства, грн.	3 393	4 952	6 290	7 516	7 713	8 416	2,48
зокрема, продукція рослинництва	2 098	3 519	4 639	5 912	6 256	6 988	3,33
тваринництва	1 295	1 433	1 597	1 604	1 457	1 428	1,10
Окремі види продукції, кг							
Зернові	716	1 440	1 855	2 455	2 494	2 361	3,29
Цукрові буряки	101	119	16	56	73	182	1,80
Насіння соняшнику	195	349	494	624	808	1007	5,16
Картопля	56	174	144	182	169	233	4,16
Овочі	135	128	298	422	416	434	3,21
Плоди та ягоди	18	30	32	28	31	27	1,50
Виноград	23	31	33	44	44	49	2,13
М'ясо	38	23	24	31	28	27	0,71
Молоко	270	353	307	317	296	296	1,09
Яйця, шт.	128	256	483	429	245	235	1,83

Джерело: побудовано за даними джерела [4]

Склад природно-заповідного фонду Миколаївської області

Категорії територій та об'єктів	Станом на 1 січня 2017 року	
	Кількість, шт.	Площа, га
Природні заповідники	1	3 010,65
Біосферні заповідники	1	2 741,0
Національні природні парки	2	41 361,28
Регіональні ландшафтні парки	5	39 345,2
Заказники загальнодержавного значення	1	1 782,0
Заказники місцевого значення	54	10 657,92
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	11,0
Пам'ятки природи місцевого значення	43	285,96
Заповідні урочища	13	3 656,7
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	18,48
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	28,0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	19	186,3

Джерело: побудовано за даними джерела [5]

ський страус» (с. Кременівка Веселинівського району), PRIVAT-комплекс рибалки і відпочинку «Золота Підкова» (с. Кандибине Новоодеського району), розважальний центр «Козацька застава» (сmt. Костянтинівка Арбузинського району).

Станом на 1 січня 2017 року фактична площа природно-заповідного фонду Миколаївської області становить 75 487,74 га, з них 8 мають загальнодержавне значення, а відсоток заповідності становить 3,07% (табл. 11).

З метою забезпечення підтримки створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду у 2016 році розроблено проекти створення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме ландшафтних заказників «Новоодеські плавні» (Новоодеський, Миколаївський райони), «Нижньобузький» (Вознесенський район), «Лозноватка» (Баштанський район), орнітологічного заказника «Веселинівські плавні» (Веселинівський район).

Крім того, виготовлено відповідну землевпорядну документацію зі встановлення меж для п'яти об'єктів природно-заповідного фонду, а саме чотирьох ландшафтних заказників та пам'ятки природи (ландшафтний заказник «Кам'яно-Костуватський», ландшафтний заказник «Привільний», ландшафтний заказник «Новопетрівські плавні», ландшафтний заказник «Черталківський» та пам'ятка природи «Громоклійська круча»).

Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що Миколаївська область має потужний природно-ресурсний потенціал, але через певні історичні та географічні осо-

бливості сучасний стан розвитку туристично-оздоровчих та рекреаційних комплексів регіону суттєво поступається іншим розвинутим районам країни. Проте за умови дотримання відповідних норм, правил та свідомості суспільства можна буде забезпечити використання природно-рекреаційного потенціалу регіону на сталій основі та забезпечити збереження ландшафтного та біологічного різноманіття Миколаївської області.

Слід відзначити, що для успішного соціально-економічного розвитку сільських територій в Миколаївській області створюються відповідні науковий, технологічний та інформаційний потенціал. Активне користування ним є важливим завданням усіх мешканців сільських територій.

Висновки. Отже, з огляду на проведене дослідження забезпечення ресурсним потенціалом сільських територій Миколаївської області та ефективності його використання слід відзначити, що останній є тією вихідною умовою, яка сприяє соціально-економічному розвитку сільських поселень як територіально-просторових систем. Запроваджена реформа децентралізації сприяє створенню підґрунтя для підвищення якості життєвого середовища сільського населення за рахунок розвитку громади. Отже, можливості більш ефективного використання ресурсного потенціалу вимагають забезпечення повноцінного відтворення всіх його складових, оскільки він є джерелом та засобом відтворення об'єднаних територіальних громад, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Орлатий М.К., Величко А.Є. Формування ресурсного потенціалу сільських територій Дніпропетровської області. Аспекти публічного управління. 2014. № 5–6 (7–8). С. 97–107.
2. Економічний словник. Київ: Поліграфкнига, 1973. 622 с.
3. Тлумачний словник української мови: електронна версія. URL: <http://sum.in.ua/s/selo>.
4. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2016 рік / за ред. П.Ф. Зацаринського. Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2017. 490 с.
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області у 2016 році: електронна версія. URL: http://www.menr.gov.ua/docs/activity-dopovidi/regionalni/rehionalni-dopovidi-u-2016-rotsi/Mikolaevska_2016.pdf.
6. Єрмаков О.Ю. Ресурсний потенціал сільських територій та особливості його відтворення і використання в аграрній сфері. Науковий вісник НУБіП України. 2011. Вип. 163. Ч. 3. С. 133–141.
7. Вишневецька О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій. Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2009. 248 с.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье исследовано значение ресурсного потенциала для социально-экономического развития сельских территорий. Проанализировано современное состояние ресурсного потенциала с экономическим достоянием сельских территорий Николаевской области. Предложены основные приоритетные направления повышения эффективности их ресурсного потенциала.

Ключевые слова: потенциал, сельская территория, ресурсный потенциал, социально-экономическое развитие.

FEATURES OF USE OF RESOURCE POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES: REGIONAL ASPECTS

Summary. The significance of resource potential for socio-economic development of rural territories is researched. The present state of resource potential with the economic property of rural areas of Mykolaiv region is analyzed. The main priority directions of increase of efficiency of their resource potential are offered.

Key words: potential, rural territory, resource potential, socio-economic development.

УДК 657.1.012

Лабунська С. В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри обліку і бізнес-консалтингу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

Собакар М. В.

*аспірант кафедри обліку і бізнес-консалтингу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

Labuns'ka S. V.

*Doctor of Sciences (Economics), Professor
Department of Accounting and Business Consulting
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Sobakar M. V.

*Graduate Student
Department of Accounting and Business Consulting
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА СЛАБКИМИ СИГНАЛАМИ

Анотація. У статті розглянуто сутність та переваги управління підприємством за слабкими сигналами. Обґрунтовано роль управлінського обліку в інформаційному забезпеченні функціонування цієї концепції управління. Досліджено способи групування слабких сигналів, запропоновано їх структуризацію за рівнями управління. Розглянуто модель виявлення слабких сигналів шляхом порівняльного аналізу. Надано рекомендації щодо розроблення облікової політики та формування плану рахунків для забезпечення збору, структуризації та відображення інформації про слабкі сигнали.

Ключові слова: управління підприємством, слабкі сигнали, управлінський облік, інформаційне забезпечення, облікова політика.

Вступ та постановка проблеми. Сучасний розвиток національних економічних систем будь-якого рівня характеризується стохастичними слабо прогнозованими економічними процесами, які обумовлені зміною економічного вектору та загальної парадигми розвитку суб'єктів господарювання, загостренням конкурентної боротьби на наявних та нових ринках збуту. Це вимагає постійного аналізу діяльності бізнес-структур для розроблення заходів щодо пристосування до нових умов діяльності та забезпечення досягнення стратегічної мети бізнесу. Таким чином, вирішення проблеми формування та впровадження підсистеми збору та обробки первинної інформації про діяльність під-

приємства в межах системи управлінського обліку, яка б дала змогу оперативним чином реагувати на загрози та подразники зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства, є нагальною потребою для більшості вітчизняних підприємств.

На думку авторів, саме впровадження управління за слабкими сигналами в системі менеджменту найбільш адекватно та ефективно здатне виконувати означені завдання, а загальна система бухгалтерського обліку у підсистемах як управлінського, так і фінансового обліку має бути спрямована на інформаційну підтримку обґрунтованості прийняття управлінських рішень.